

Doelgericht zwerven

Bespiegelingen van een pelgrim

Kees Kouwenhoven schreef de verhalen
Loes Kouwenhoven schilderde de aquarellen

Eburon
Delft 2013

Inhoud

Voorwoord	7
'Schoonheid beleven en schoonheid scheppen is mijn missie.'	
<i>Een interview met Loes Kouwenhoven</i>	10
1. Beslissen om te gaan	17
<i>De vonk die het vuurtje aanstak</i>	17
<i>Queeste</i>	20
<i>Kiezen voor Franciscus en Assisi</i>	23
2. Voorbereiden en vertrekken	27
<i>Winterse schoonheid</i>	27
<i>Voorbereiden op het onbekende</i>	30
3. Verbinden met de natuur	37
<i>Verfijning van zintuigen</i>	37
<i>Binnenstappen in een oud informatietijdperk</i>	39
<i>Mijn relatie met een paardenbloem</i>	42
<i>Pas op voor slangen!</i>	44
4. Mensen ontmoeten	49
<i>Gedragen door mensen</i>	49
<i>Ieder zijn eigen theater</i>	52
<i>Overgeleverd aan Madame</i>	55
<i>Film in Italië</i>	58

5. Onderweg zijn	63
<i>Leerling in wandelen</i>	63
<i>Leven in het hier en nu</i>	67
<i>De kracht van een ver en aantrekkelijk doel</i>	68
<i>Mijn identiteit als pelgrim</i>	70
6. Jezelf tegenkomen	75
<i>Confronteren en verbinden</i>	75
<i>Vreugde en onvreugde</i>	79
<i>Hoe ver kun je gaan?</i>	82
7. Thuiskomen	93
<i>Thuiskomen als vreemdeling</i>	93
<i>Weggesleurd naar elders, verleden en toekomst</i>	96
<i>Het begon als een sportieve onderneming</i>	98
8. De weg van de pelgrim	101
<i>Mijn queeste naar een nieuw speelveld</i>	101
<i>De weg van de pelgrim in mijn dagelijkse leven</i>	104
De weg naar Franciscus	109
<i>De route en de plaatsen die in de verhalen voorkomen</i>	111
<i>De route en de locaties van de aquarellen</i>	113
De auteur en de aquarelliste	114

Hooftstuk 1

Beslissen om te gaan

De vonk die het vuurtje aanstak

‘Als we alle tijd en geld van de wereld hadden, wat zou je dan het liefste doen?’ vroeg ik aan Loes tijdens het koffiedrinken. Ze dacht heel even na en antwoordde: ‘Een lange wandeling maken’. Dat maakte bij mij direct een goed bewaard verlangen los. De pelgrim diep in mij voelde zich aangesproken. Er kwam een vonk vrij die een vuurtje onweerstaanbaar aanstak. Het was onduidelijk wat ervoor zorgde dat ik hartstochtelijk *ja* zei. Misschien was het de schoonheid van de landschappen waar we door zouden lopen. Misschien gewoon het ontsnappen aan de dagelijkse hectiek en lekker een tijdje de boel de boel kunnen laten. Of de verhalen van wandelaars: lekker buiten zijn, avontuur, spirituele ervaringen. Het voelde alsof ik een oude droom zou kunnen binnenwandelen.

Al snel kwam een andere realiteit op me af: wat betekent het om maandenlang huis en haard te verlaten? Stapels post moesten beantwoord worden, rekeningen betaald, planten verzorgd.

Kan ik als zelfstandig ondernemer wel zo lang mijn adviesbureau sluiten? Vier maanden op pad en onbereikbaar zijn. Hoe moest ik dat uitleggen aan de klantenkring die ik in mijn eenpersoonsbedrijf had opgebouwd? Permanente bereikbaarheid was inmiddels normaal. Zo lang ‘uit de markt’ zijn, zou een flink gat kunnen slaan in mijn werk en inkomen.

Er kwamen nog veel meer vragen op die ons initiatief in de kiem konden smoren. Zouden we zo’n lange wandeling wel volhouden? Loes en ik hadden veel zomers in de bergen gewandeld maar nooit langer dan een paar dagen aan één stuk. We genoten altijd van het wandelen, maar die keer dat we verdwaalden in de Picos d’Europa stond ons nog heel helder voor de geest. Na

urenlang ronddolen in de mist werden we laat in de avond gered door een bergbrigade. Wandelen was niet zonder risico's.

Om te ontdekken of het wandelen van lange afstanden iets voor ons was, besloten we in Nederland proeftrajecten van een paar dagen te lopen. Na wat startersproblemen kregen we plezier in het doortrekken van plaats naar plaats. We genoten van het buiten zijn en het dineren aan het eind van een inspannende dag. Zo bleef het pelgrimsvuurtje branden. Al snel gooide een vrouw uit onze straat daar een flinke emmer water overheen. Ze was naar Rome gewandeld. Toen we haar spraken over onze plannen vroeg ze geschokt: 'Maar jullie gaan toch zeker niet sámen wandelen?' Ze voorspelde ons een echtscheiding als we zo lang samen zouden gaan wandelen. Zij had met verschillende mensen gewandeld. Haar eerste tochtgenoot had er in Noord-Frankrijk al de brui aan gegeven en anderen hadden het ook niet lang volgehouden. Loes en ik keken elkaar aan en zeiden: 'Dat zal toch wel meevallen? We zijn meer dan vijftientwintig jaar getrouwd en onze dochter Pauline is inmiddels een volwassen vrouw. In al die jaren hebben we voldoende beproevingen doorstaan om zo'n wandeling aan te kunnen.' Maar ja, zekerheid hadden we niet.

Het bezoek aan de ervaren wandelaar had ons wel aan het denken gezet. Bij een goed glas wijn fantaseerden we over de vraag: 'Hoe is het om zo lang samen op pad te zijn, altijd in elkaars nabijheid?' We vonden dat we op dat terrein wel wat gewend waren. Loes had haar atelier voor het boetseren van beelden en het schilderen van aquarellen aan huis en ik had als zelfstandig adviseur mijn kantoor ook al jaren aan huis. We waren dus gewend om veel samen thuis te zijn. Maar we hielden wel van onze autonomie. Zo lunchten we bijvoorbeeld nooit samen. Ieder ging de hele dag

zo zijn eigen gang. Dat kan natuurlijk niet als je samen aan de wandel bent.

We kwamen ook tot een andere conclusie: wij maken nooit ruzie. Dat leek mooi, maar het was ook een risico. We kónden geen ruzie maken. Spanningen sudderden bij ons een tijdje door tot ze vanzelf oplosten of rustig uitgesproken werden. Het was helemaal de vraag of dat onderweg wel goed voor ons zou uitwerken. Bijvoorbeeld als we uitgeput zouden zijn, als we weer zouden verdwalen, als we geen slaapplaats zouden vinden en ga zo maar door. Daar kwam bij: wandelen is een eenzame bezigheid en je wordt behoorlijk met jezelf geconfronteerd. Dat zou op zichzelf al een flinke opgave kunnen zijn, maar door samen te wandelen zouden we ook nog met elkaar worden geconfronteerd.

Om ons pelgrimsvuur brandend te houden, verdiepten we ons in verhalen van andere wandelaars. Meestal bevlogen verhalen maar tussen de regels door werden we er, ieder op onze eigen manier, niet altijd vrolijk van. Ik kon, in tegenstelling tot Loes, slecht tegen viezigheid. Toen ik las over vlooiënplagen op de route naar Santiago de Compostella kreeg ik helemaal de kriebels. Verder bleek dat veel pelgrims alleen met pijnstillers hun tocht konden afmaken. Ik had een lage pijngrens. Zelfs op onze korte bergtochten speelden vaak pijntjes in mijn benen,

*“Toen vroeg ze geschokt:
‘Maar jullie gaan toch zeker
niet sámen wandelen?’”*

Wingerdse molen, Bleskensgraaf

“

Het leuke van zo'n lange tocht is dat je door allerlei verschillende landschappen komt. Deze typische Nederlandse wipmolen aan het water – met het koolzaad, het dijkje, de spiegeling in het water – staat in scherp contrast tot het Italiaanse landschap. Voor ons is dit tafereel zo bekend dat het bijna afgezaagd wordt, maar de helderheid van het landschap – ook de houten opbouw en de rieten kap van de molen – is zo fraai, dat ik het toch een aantrekkelijk beeld vind.

voeten of rug op. Kon mijn lijf de fysieke inspanning wel aan om maanden aan een stuk te wandelen met een flinke rugzak?

Voor Loes speelden weer heel andere zorgen. Ze had bijvoorbeeld een hekel aan wandelen op wegen of fietspaden. 'Er hoeft maar één idioot tussen te zitten en je wordt aangereden,' was haar vaste uitspraak. Voor auto's was ze ronduit bang. Bij een eerste verkenning van de wandelroutes bleek dat grote stukken daarvan over wegen en fietspaden gaan. Daar was geen ontkomen aan. We wisten nog niet hoe we dat zouden oplossen. Verder had Loes een obsessie met tijd. Alles plande ze nauwkeurig. Ze wist precies hoe lang ze over iets deed en kwam nooit te laat. Als Loes bijvoorbeeld met een hotel afsprak dat we op een bepaalde tijd zouden aankomen, dan was ze er de hele dag mee bezig om op tijd te komen. Toen we in de Picos d'Europa verdwaalden, was Loes er zeer op geband om de berghut waar we een kamer hadden gereserveerd te bellen. Ze moest duidelijk maken dat we later of helemaal niet zouden aankomen. Het voordeel was toen dat de beheerder van de hut ervoor heeft gezorgd dat we gered werden. Ik vroeg me af hoe dat zou gaan op onze lange wandeling. Overgave aan de omstandigheden en de tijd leken mij een eerste vereiste. We zouden vast wel weer eens verdwalen of willen schuilen voor slecht weer. Zo nu en dan 'te laat' komen leek me onvermijdelijk.

Na al deze overwegingen was het niet vanzelfsprekend dat we er lange tijd op uit zouden trekken. Door een soort naïef zelfvertrouwen en door de inspirerende ervaringen op onze eerste wandelingen hielden we de moed erin. We wisten toen nog niet dat veel van onze kwetsbare punten aangesproken zouden worden. Maar het vuur van verlangen bleef branden. We

hadden de deur naar onze pelgrimstocht op een kier gezet en die was niet meer dicht te krijgen.

Queeste

Als jongetje van elf had ik een duidelijke roeping. Deze ontroerde me zodanig dat ik huilend aan mijn moeder vertelde: 'Mam, ik wil priester worden.' Ze antwoordde met een lange stilte en daarna met een peinzend: 'Zo....' Ze was in gedachten waarschijnlijk even bij haar broer en zus. Die gingen na hun lagere school naar het seminarie. Een echte jeugd hadden ze daar niet en het religieuze leven, dat erop volgde, was niet eenvoudig. Mijn moeder besloot dat ze op school eens met de hoofdmeester zou gaan praten over mijn roeping. Na dat gesprek zei ze me dat ik beter eerst naar het gymnasium kon gaan. Daarna kon ik altijd nog besluiten om priester te worden. Dit was mijn eerste confrontatie met mijn queeste, de levensvraag gericht op het kiezen tussen het spirituele en het materiële. De eerste grote keuze heeft mijn moeder voor me gemaakt: gewoon naar de middelbare school gaan en geen spirituele opleiding volgen. Daarna heb ik al mijn keuzes zelf moeten maken. Tot mijn verrassing zou mijn pelgrimstocht weer heel nieuwe gezichtspunten op mijn queeste openen. Na mijn worstelingen in ver-

*“Overgave aan de
omstandigheden en de tijd
leken mij een eerste vereiste.”*

geluid achter me niet goed begreep. Dat redde mijn leven. Een personenauto haalde een andere auto in en scheerde vlak langs me heen.

Binnenstappen in een oud informatietijdperk

Al wandelend stapte ik een eeuwenoud veld van informatie binnen. Dit oude veld bevatte een enorme rijkdom aan zowel kennen als ervaren. Ik moest er even aan wennen, want tot nu toe geloofde ik de verhalen over de enorme hoeveelheid informatie die wij in ons huidige 'informatietijdperk' als mens verwerken. Volgens een dergelijk verhaal bevat één exemplaar van het tijdschrift *Elsevier* net zo veel informatie als de hoeveelheid informatie die iemand in de middel-eeuwen in zijn hele leven te verwerken kreeg. Sinds de wandeling weet ik dat dit onzin is. Er blijken heel andere vormen van informatie te zijn dan wat wij in deze tijd onder informatie lijken te verstaan. Bij de moderne informatie is de mens meestal de bron en zit er vrijwel altijd een medium zoals drukwerk, tele-

visies, computerschermen en geluidsboxen tussen onze waarneming en de werkelijkheid. Wandelend in de natuur sta je in direct contact met de bronnen van beeld, geluid, geur, gevoel en smaak. Gaandeweg pikten mijn zintuigen steeds meer informatie op. In de Vogezen kwam ik achter de grote rijkdom die in deze informatie is te ontdekken. Het was een frisse voorjaarsochtend. De dauw hing nog tussen de bomen. Na anderhalf uur lopen was het tijd voor een pauze. We vonden midden in het bos een stapeltje boomstammen om op te zitten. Genietend van onze zelf gezette koffie keek ik om me heen. Naast me, op de grond, gebeurde er van alles. Zaden ontkiemden. Ze groeiden zich een weg naar een volwassen boom. Mieren hadden een pad aangelegd en zochten voedsel. Ze communiceerden intensief met elkaar. Ik geloof dat mieren daar geurstoffen voor gebruiken. Onder de grond leeft nog veel meer. Mensen weten daar niet veel van. Wetenschappers hebben pas 10 procent van het ondergrondse leven in kaart gebracht. Ook zag ik afdraken van hoeven. Het leek erop dat er dieren aan de boomstammen hadden staan snuffelen. Ik had geen idee welke dieren dat waren geweest. Door de koffiegeuren heen rook ik vaag hun uitwerpselen. Wolven kunnen daaruit opmaken welk dier het is en hoe het staat met diens gezondheid. Langzaam drong het tot me door hoeveel informatie en kennis er om me heen was. Ik dacht: op één vierkante meter bos is meer kennis opgeslagen en gebeurt er meer dan ik ooit zal kunnen bevatten. Dwars door heel veel praktische zaken als takjes, drollen en mieren heen kreeg ik een glimp van het sublieme in de schepping. De rillingen liepen over mijn rug. Ik wist toen nog niet wat me zo raakte.

Een schitterende ervaring had ik in Frankrijk bij Vic sur Seille. Aandachtig liep ik een heuvel op langs een

“Dwars door heel veel praktische zaken als takjes, drollen en mieren heen kreeg ik een glimp van het sublieme in de schepping.”

Koolzaadveld, Lotharingen

“

We liepen door een golvend heuvellandschap. Als we op een hoog punt waren, zag je een schitterende lappendeken van geel en groen dat eindeloos door golfde. Dit is een heuvel, waar de route helemaal omheen liep, dus waarvan wij van alle kanten hebben kunnen genieten. In dit schilderij lijkt het intense geel gedetailleerd, maar in werkelijkheid is het juist heel grof geschilderd. Ik heb echt staan spetteren – met steeds meer spetters naarmate je naar voren komt. Als je abstract denkt, kun je hier ook een egaal geel veld van maken, maar zo ben ik niet. Ik ontkom niet aan details.

bloeierend koolzaadveld. De middag ging over in een zwoele avond en de gele bloemen straalden een zacht licht uit. Plotseling verscheen een groep van enkele tientallen zwaluwen. Ze scheerden over de bloemenzee. Als groep ‘graasden’ ze kwetterend de hele heuvel af, van links tot rechts en van onder tot boven. De vogels lieten mij een virtuoos en onnavolgbaar spel van dansend vliegen zien. Ademloos keek ik ernaar en genoot van deze onverwachte schoonheid. De tijd stond stil. De vogels vormden één lichaam, één geest. Ze wisselden zonder enig tijdverlies informatie uit. Binnen een fractie van een seconde veranderden ze collectief van richting.

Later fantaseerde ik over de vraag welke informatie ik allemaal gemist had als onervaren waarnemer. Een echte ‘kenner’, bijvoorbeeld een ervaren middeleeuwer, had uit dit schouwspel waarschijnlijk veel meer kunnen opmaken dan ik. Hij zou misschien wel informatie vinden over de rijpheid van het koolzaad, de vordering van de zomer, de hoeveelheid insecten in het veld, het aantal zwaluwen ten opzichte van voorgaande jaren of het weer in de komende weken. Franciscus was zo’n ervaren middeleeuwer. Er doen veel verhalen de ronde over zijn intieme relatie met de natuur en met name zijn relatie met de vogels. Hij zou in dit spel van

de zwaluwen wellicht Gods hand hebben gezien die alle schepselen voedt. Hij zou er de samenhang van de hele schepping in waarnemen. Zo ver was ik nog niet. Ik oefende wel met het waarnemen van mijn verbinding met de natuur. Dat ging ongeveer zoals leren lezen op school: van eenvoudige woorden naar hele zinnen, van daar naar het lezen van verhalen en van daar naar het genieten van poëzie. Stapje voor stapje maakte ik vorderingen.

Tijdens een wandeling door een oud beukenbos deed ik een waarnemingsoefening. Deze begon bij de katten die ik vroeger in huis had. Ik kon met ze praten. Dat begrepen ze natuurlijk feilloos. Met andere liefhebbers kon ik urenlang over katten praten. Het waren zelfstandige wezens waarmee ik mijn leven deelde. Veel mensen voelen een soortgelijke verbondenheid met honden, vogels, kikkers of cavia’s. Al wandelend stelde ik me de vraag of ik me ook zo zou kunnen verbinden met de beuken om me heen. Eerst zag ik de beuken als bonken hout die in de grond staan en groeien. Je kunt ze in stukken hakken tot brandhout of omzagen en er mooie planken van maken. Maar na enig oefenen kon ik ze ook zien als levende wezens waarmee ik het leven op aarde deelde, onlosmakelijk met elkaar verbonden. Dit deed me denken aan oude culturen waarin kennis van de natuur als heel belangrijk werd gezien. Niet alleen kennis om te overleven, maar ook kennis van het metafysische van de natuur. Ouderen vertelden hun verhalen aan de nieuwe generaties en namen daar de grote levensvragen in mee. Wellicht keken ze met hun kinderen naar de koolzaadvelden en vertelden de zwaluwen ze niet alleen een verhaal over de bloemen en de insecten maar ook over thema’s als seizoenen, samenwerken, genieten, geboren worden en sterven. In één vlucht zwaluwen kwam op deze manier een grote rijkdom aan kennen en ervaren bijeen.

“In één vlucht zwaluwen kwam op deze manier een grote rijkdom aan kennen en ervaren bijeen.”

Pas veel later zou ik begrijpen waarom ik een brok in mijn keel kreeg. Ik was ontroerd door het contact met mijn levensqueeste. In de natuur was de verbinding tussen het materiële en het spirituele vanzelfsprekend en goed te ervaren. Wat ik vaak ervoer als een tegenstelling was hier in harmonie verbonden.

Mijn relatie met een paardenbloem

Op een zonnige voorjaarsdag wandelden we door de prachtige velden van Lotharingen naar Brin sur Sielle. We waren inmiddels enkele weken onderweg en hadden een comfortabel wandelritme opgebouwd. In de beukenbossen kleurden de jonge blaadjes het zonlicht helder groen. Op de velden kwamen de eerste gewassen op. De vogels genoten van het voorjaar en lieten dat luid en duidelijk horen. De schoonheid van het landschap drong in mijn hele wezen door. Mijn gedachten dwaalden af naar het thema 'eenheidsgevoel' en van daar naar Franciscus. Voor hem was de eenheid in de schepping een vanzelfsprekendheid: alles is met alles verbonden als broeders en zusters. Hij was zelf zo sterk in verbinding met de natuur dat hij met de dieren kon communiceren. Hij sprak met de vogels en onderhandelde met een wolf. In ruil voor eten liet de wolf vervolgens de bevolking van Gubbio met rust.

Nadat ik door het zoeken naar routetekens weer uit mijn mijmeringen was weggerukt, kwam er een heel praktische vraag op: hoe zit dat met mij? Op dat moment zag ik een mooie paardenbloem en stelde me de vraag: 'Hoe ben ik verbonden met deze paardenbloem?' Eerlijk gezegd had ik daar toen niet veel 'tekst' op.

Al deze reflecties tijdens het wandelen waren zo vluchtig dat ik er 's avonds vaak niet aan dacht om ze op te schrijven in mijn dagboekje. In de weken daarna kwam de paardenbloem echter regelmatig terug in mijn gedachten, bijvoorbeeld bij het drinken van een slok water. Ik dacht: water, dat is wat ons verbindt. De paardenbloem en ik, we leven van hetzelfde water, bij voorkeur schoon water.

En later, toen de zon prachtig weerkaatste in bloemen aan de rand van een meer, drong nog een verbinding tot me door: de zon! We leven van dezelfde zon. De zon die ons beide verwarmt.

Er waren natuurlijk ook verschillen. De paardenbloem zat vast in de grond. Hij kon niet wandelen zoals ik. Toch schoot er iets door mijn gedachten waardoor ik een nieuwe verbinding zag tussen de paardenbloem en mij. We leven samen van dezelfde aarde. De aarde die ons beide draagt en die ons beide voedt. Weer enkele weken later ontdekte ik de groene blaadjes van de paardenbloem en dacht: die maken zuurstof... ja, zuurstof. Geen enkel mens kan vier minuten zonder!

Toen het voorjaar was overgegaan in de zomer ontdekte ik nog een prachtige kwaliteit van de paardenbloem. Hij maakte een metamorfose door. Van een heldergele bloem veranderde hij in een schitterende doorzichtige bol vol zaden. Ik kon iets van hem leren: transformatie is onderdeel van het leven.

Elk van die bespiegelingen was niet zo heel bijzonder. Ze werden pas bijzonder toen ze samenvloeiden tot een gevoel van verbondenheid. Stap voor stap ontdekte ik met elke vezel van mijn wezen verbonden te zijn met de paardenbloem. Terwijl ik door de velden en bossen liep, ervoer ik dat ik met de natuur in goed gezelschap was. Ik was natuurlijk een passant voor alle

Het Trollenbos, Vogezen

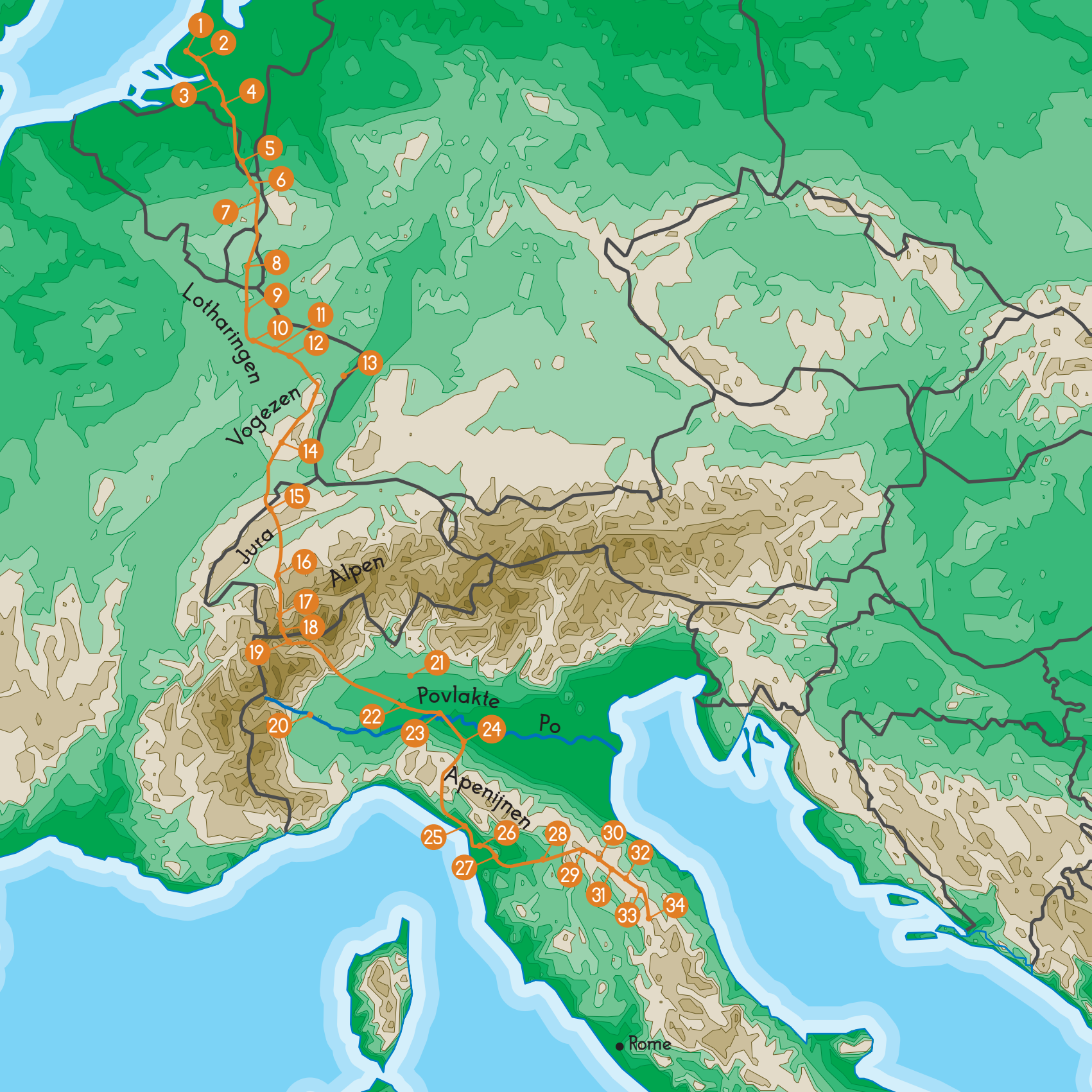
“ Wij noemden dit bos zelf het Trollenbos. Van al die grillige vormen kregen we het Hobbit-gevoel. Dat heb ik hier over willen brengen: het ritme van al die kronkelige, verticale vormen, in combinatie met het zonlicht door een heel lichte groene kleur. Ik heb hier een aantal technieken gebruikt: spatten met een kwast, deppen met een sponsje, kleuren door elkaar laten vloeien. Dit laatste is typisch voor de aquareltechniek. Kleuren gaan zo hun eigen gang als je ze door elkaar laat vloeien. Als dat goed gaat, kan dat heel mooi zijn: echt een cadeautje van de techniek.

Cattedrale di San Rufino, Assisi

“

Dit is de kathedraal van Assisi. Franciscus en Clara zijn hier gedoopt. Clara werd zich hier bewust van haar roeping toen zij Franciscus hoorde preken. Ik heb deze aquarel puur voor het fraaie gebouw geschilderd. Vanwege het gecompliceerde perspectief. En omdat het zo staat te stralen in de zon. Het is hetzelfde verhaal als voor sneeuw: als je aquarelleert moet je al dat wit uitsparen en de vorm laten zien met contrasten en schaduwen. Het is een uitdaging om dat goed te krijgen, maar als het lukt, zit er een heel puur gevoel in.

De route en de plaatsen die in de verhalen voorkomen

111

1. Delft	18. Sint-Bernardpas
2. Hillegersberg	19. Château Verdun
3. Drunen	20. Turijn
4. Vessem	21. Milaan
5. Maastricht	22. Pavia
6. Spa	23. Piacenza
7. Stavelot	24. Fidenza
8. Luxemburg	25. Carrara
9. Metz	26. Lucca
10. Nancy	27. Altopascio
11. Brin sur Seille	28. Florence
12. Alteville	29. Camaldoli
13. Straatsburg	30. La Verna
14. Balon d'Alsace	31. Lama
15. Noiremont	32. Pietralunga
16. Montreux	33. Gubbio
17. Bourg Saint Pierre	34. Assisi